

Slavars röst och vittnesmål i danska Västindien

Gunvor Simonsen, *Slave Stories. Law, Representation, and Gender in the Danish West Indies*, 245 s., ill., Aarhus University Press, Aarhus 2017.

SLAVARNA HÖR TILL den stora gruppen i mänsklighetens historia vars röst sällan, om alls, kommer till tals. Detta beror i främsta hand på att deras livsberättelser inte nedtecknats. Följaktligen är deras livsöden och erfarenheter osynliga för eftervärlden och deras umbäranden, utsatthet och förtryck kommer inte till tals i berättelserna om det förflutna. Slavarnas existens har visserligen inte raderats från källorna men det är ägarna och makthavarna som skriver deras historia. Således söker historikern med ljus och lykta i de befintliga källorna konturerna av slavarnas vardag i Europa, den islamiska världen, i afrikanska samhällen, i Indien och i Kina. Här och var dyker de upp, som randanmärkningar i koloniala arkiv, historisk-antropologiska texter eller lokala krönikor och annaler samt som inlägg i abolitionisternas kamp mot slaveriet under 1700- och 1800-talen.

Undantagen är de världsliga och kyrkliga domstolsprotokollen. Här framträder vittnesmål och i bästa fall kortare och längre livsberättelser av dem som inte kunde skriva, de som utgör randgrupper, tjänstefolk, arbetare – och slavar. Mikrohistorikerna har sedan länge fäst sina blickar på domstolsprotokollen för att skriva socialhistoria 'underifrån'. Angreppssättet spred sig sedermera till studiet av vardagen i den atlantiska världen, framför allt av livet på slavplantagerna i Karibien och i Amerikorna.

Gunvor Simonsens *Slave Stories* är ett praktexempel på den nyare kritiska social- och genushistoriska forskningen om slaveriet i Karibien. I *Slave Stories* öppnas fönstren till en rasifierad, könad och våldsgenomdränt värld. Varje ö bildade ett eget mikrokosmos vars gemensamma nämnare för den icke-vita befolkningen var olika grader av ofrihet, tvång, underkastelse, kontroll, marginalisering och stigmatisering. Någon hermetiskt tillsluten värld var det inte fråga om – nya slavar anlände i en strid ström till öarna, antingen från Afrika eller från omkringliggande öar. Slavar kunde rymma eller dömas till att förvisas från en ö till en annan. Redan slavforten vid den afrikanska kusten utgjorde ett specifikt mikrokosmos där förslavade individer från en by packades ihop med individer från andra byar. Slavskepp plockade upp sin slavlast från olika orter vid kusten och när de anlände till Karibien avyttrade de sin last i olika hamnar där slavarna sedan såldes på auktion och flyttades av sina ägare till plantagerna.

Slave Stories undersöker det rasifierade och könade mikrokosmos som framträder i Danska Västindien under andra hälften av 1700-talet och första hälften av 1800-talet. Simonsens studie är en veritabel djupdykning i slavarnas, såväl kvinnornas som männens, erfarenheter under en kolonial slavregim. Likaväl är det en närstudie av rättshistoria och rättspraxis i ett kolonialsystem där slaven identifierades genom sitt kön, sin hudfärg, sin religion, ålder och födelseort samt sin ägare. Grundprincipen var att slaven inte hade några rättigheter, varken till sin kropp eller sitt arbete. De var redskap och verktyg, en kapitalinsats som ägarna hade fullständig nyttjanderätt över och som kunde avyttras när den var förbrukad. Principen var även att ägarna och slavarna levde i åtskilda världar där de senare inte hade rätt att vara vittnen, kående eller svarande. Verkligheten såg dock annorlunda ut på de karibiska öarna. Slavarna motsatte sig sin underkastelse, de flydde, gjorde uppror – och lämnade vittnesmål i domstolshandlingarna. Öarnas rättssystem skilde sig dock från varandra, på de engelska öarna fanns det särskilda slavdomstolar medan sådana inte fanns på de franska, holländska, spanska, danska och svenska öarna.

Slave Stories är den första gedigna studien av den ojämlika dialogen mellan slavar och domare i Danska Västindien. Boken är såväl ett bidrag till forskningen om slaveriets mörka historia i Karibien som en detaljerad fallstudie av ett centralt tema i dansk(-norsk) kolonialhistoria. Simonsen hör till de ledande experterna inom detta forskningsfält och hennes bok bygger på en minutiös källkritisk undersökning av vittnesmålen vid 597 slavrättegångar vid Christiansted polisrätt och 339 slavrättegångar vid Christiansted lägre domstol (Lower Court). Dessa två domstolar utgjorde de lägre enheterna inom det danska atlantiska rättssystemet. Några specifika slavdomstolar fanns inte utan öarnas domstolar skulle verka i enlighet med dansk lagstiftning och rättspraxis, vilket innebar att fria och ofria, vita och svarta dömdes av samma domare vid samma domstolar. Sammanlagt fanns det fyra polisrätter i Danska Västindien som från 1754–1755 fram till 1814 stod under den dansk-norska kronan, därefter under den danska fram till 1917 då öarna St. Thomas (danskt sedan 1672), St. John (danskt sedan 1718) och St. Croix (danskt sedan 1733) såldes till USA. Christiansted var huvudorten på St. Croix, vilken i sin tur var den stora danska sockerön med omkring 27 000 slavar kring år 1800. Två av polisrätterna och de lägre domstolarna fanns på St. Croix. Öarnas högsta rättsinstans var den högre domstolen (West Indian Upper Court) i Christiansted medan Högsta domstolen i Köpenhamn utgjorde den allra högsta instansen i rättssystemet.

Dansk lag kände inte till slaveriet. För att hantera, kontrollera och reglera slaveriet sammanfattade guvernör Gardelin en slavlag för de danska öarna som dock aldrig stadfästes av kungen. År 1755 utarbetades i sin tur en kunglig slavlag i Köpenhamn, men denna proklamerades aldrig i Väst-

indien och trädde i kraft först i slutet av 1700-talet. Därutöver fanns det guvernörernas plakat och kungliga förordningar som användes av domarna – som fått sin utbildning vid Köpenhamns universitet – i rättssalarna. I princip var slavarnas rätt att avge vittnesmål begränsad och deras möjlighet att föra sin talan som målsägare var i det närmaste obefintlig. Simonsons undersökning visar dock att det förekom en förskjutning mot ökade möjligheter för slavar att föra sin talan mot slutet av 1700-talet.

Slave Stories är framför allt en minutiös och detaljerad studie av slavarnas vittnesmål i samband med rättsprocesser. Simonson beskriver utförligt de källkritiska utmaningarna som är förknippade med att använda sig av domstolsprotokoll för att mejsla fram slavarnas röster. Rösterna – ofta i form av korta livsberättelser – finns uppptecknade liksom slavarnas vittnesmål. Dock är det fråga om indirekta utsagor emedan det inte är slavens egenhändigt nedtecknade framställning utan ett protokoll som författats av någon bisittare eller skrivare vid domstolen. Slaven uttalade sig muntligt, hans eller hennes ord nedtecknades och sedan lästes hans eller hennes vittnesmål upp igen så att den som uttalat sig kunde bevittna att det nedtecknade stämde överens med det uttalade. Simonson visar dock att mötet inför domstolen var – föga förvånande – hierarkiskt, rasifierat och könat utifrån de gällande identifieringsmönster som gällde för slavar. Samtidigt visar hon med eftertryck att slavarnas vittnesmål kunde ge uttryck för känslor, affektioner och egna föreställningar om ursprung, samhörighet, sexualitet och moral – något som europeiska vanföreställningar under 1700-talet om afrikanernas kultur och moral hade vridit till lössläpphet och avsaknad av civilisering. Detta genomsyrar även de danska rättsprotokollen; slavarnas brott förklarades vara ett utslag av deras otyglade drifter.

Slave Stories studerar i detalj rasifieringen av kön. Kvinnliga slavar utsattes för sexuellt våld av män, ofta fria vita (deras ägare eller någon förbiresande) men även av ofria svarta. Simonson påvisar att kvinnliga slavar hade få möjligheter att anklaga en vit man för våldtäkt under 1700-talet. Däremot kunde de indirekt rikta sin anklagelse ifall de i allmänna ordalag kritiskt reflekterade över hur en kristen person förutsattes leva. Den kristna missionsverksamheten bland slavarna fick således indirekta följder; slavar som kom i kontakt med missionärerna använde sig av de kristna moralidealerna i sina vittnesmål vid förhören och inför domstolen. Likaledes är *Slave Stories* en närstudie av afrikansk-atlantiska föreställningar om äktenskap, skilsmässa och moral. I de danska handlingarna betecknas giftermål mellan slavar aldrig som ett äktenskap mellan man och hustru utan genomgående som ett parförhållande eller samlevnad mellan man och kvinna. Vad som dock framträder är att slavarna hade en distinkt föreställning om husnyckeln, sängens, klädernas eller matens symboliska värde; samlevnad innebar att man levde ihop och inte besökte andra

män eller kvinnor medan gräl, svartsjuka och otrohet raserade hemmets helhet och kunde resultera i våldsamma uppgörelser med dödlig utgång.

Simonsens undersökning visar att slavarnas kritik mot sina ägare ändrades från att vara underdånig till att vara självmedveten. Den centrala förändringen utgjordes av att slavarna i sina vittnesmål framhåller sig som respektabla kristna kvinnor och män, som åberopade kristna moral-, köns- och äktenskapsföreställningar. En gift kristen kvinnlig slav som sexuellt ofredats eller våldtagits av sin ägare eller plantagens föreståndare kunde kritisera utövaren för att bryta mot kristen moral. Men, såsom Simonsen framhäver, ”as they [afrikanska och afrikansk-karibiska slavar] insisted that they were to be defined through their gendered identity rather than by their slave status, they moved from tacit critiques to open and multifaceted condemnations of the sexual aggression exercised by their superiors in the Danish West Indies” (s. 104).

Slave Stories ger röst åt ett hundratal slavar vars berättelser Simonsen har läst och excerperat i rättegångsprotokollen. Slavarna – män och kvinnor – framträder i hennes bok som individer som för en kort stund, oftast endast med någon rad, i en del fall ett flertal sidor, kommer till liv med namn och en rudimentär livsberättelse. De som aldrig kommer till tals är barn. Visserligen fanns dessa på slavplantagerna men de var inte självständiga rättssubjekt; att skriva slavbarnens rasifierade och könade historia kräver av allt att döma andra källor.

Simonsens bok är ett viktigt bidrag till forskningen om slaveriets historia i Karibien. Den bygger på Simonsens doktorsavhandling och fortsätter en tradition som hon själv har lagt grunden till genom sin egen forskning och som kännetecknar nyare forskning om den ofria befolkningens vardag och representation i danska Västindien.¹ Det danska källmaterialet är synnerligen rikt för denna typ av forskning. Som en randanmärkning kan framhävas att även källmaterialet från den svenska kolonin St. Barthélemy ger liknande möjligheter för djuplodade studier om slaveriets vardag, vilket Fredrik Thomasson har visat.²

Holger Weiss

1. Gunvor Simonsen, *Slave Stories: Gender, Representation and the Court in the Danish West Indies, 1780s–1820s*, PhD thesis, The European University Institute, 2007; The Louise Sebro, *Mellem afrikaner og kreol. Etnisk identitet og social navigation i Dansk Vestindien 1730–1770*, Historiska institutionen vid Lunds universitet, (Lund 2010); Niklas Thode Jensen, *For the Health of the Enslaved. Slaves, Medicine and Power in the Danish West Indies, 1803–1848*, (Copenhagen 2012); Gunvor Simonsen, ”Magic, Obeah and Law in the Danish West Indies, 1750s – 1840s,” i *Ports of Globalisation, Places of Creolisation. Nordic Possessions in the Atlantic World during the Era of the Slave Trade*, ed. Holger Weiss, (Leiden and Boston 2015), s. 245–279.
2. Fredrik Thomasson, ”Thirty-Two Lashes at Quatre Piquets: Slave Laws and Justice in the Swedish Colony of St. Barthélemy ca. 1800”, i *Ports of Globalisation*, s. 280–306.